

МАКЕДОНИЯ

Етимологията на името „Македония“ не е ясна. Извеждано е от легендарния епоним. В най-старото му споменаване („Каталогон гинекон“ на Хезиот) Македон е син на Зевс от Неокалионовата дъщеря Тюия. Други автори сочат различни митологически личности като родоначалници на старите македонци. Н. П. Андриотис извежда името „Македон“ от старогръцкото „Макос“ (микос) със суфикс „д“ и окончанието „нос“, като го свързва с физическата характеристика на древните македонци, т.е. високият им ръст като планинци. Би могло да е дадено от съседен етнос от равнината, а след това от това ядро постепенно се образува етнос през Античността.

Изследванията на Н. Хамънд и последните археологически разкопки изясняват, че ядрото на древното македонско царство е областта между долното течение на реката Хелиакмон (Бистрица), планината Ликостомон (Темпе) и Бяло море. Постепенно на изток от македонските земи са били съединени земите на редица тракийски племена по реката Стримон (Струма).

При Филип II (359-336 пр. Хр.) Македония обхваща и териториите до Адриатика и Олимп, Хемус (Стара планина) и Черно море. Той поставя под своя зависимост и Епир, Дардания, Тракия и Елада.

Александър Македонски създава мимолетна световна империя между реките Морава и Инд! Тогава името Македония от етническо значение става държавно понятие с твърде различен, но променлив обхват.

През 146 г. пр. Хр., след три жестоки войни Македония е покорена от Рим и превърната в първа Римска провинция на Балканите. От 395 г. Македония е в границите на Източната Римска империя, наречена Византия. При нея името Македония се дава на различни по териториален обхват административни единици, но още от I в. Македония загубва първоначалния си етнически смисъл, свързан с държавата на старите македонци.

Заселването на Балканския полуостров от югоизточната група славяни (V-VI в.), основен компонент на българската народност и образуването на българската държава към 681 г. внасят етнически и обществено-политически промени в Югоизточна Европа. Античната Македония се превръща в база за разселване на славяните в останалите територии на полуострова и започва да се нарича „Склавинии“. Империята загубва властта си във вътрешността на Балканите. От диоцеза Македония, който през VI в. освен антична Македония обхваща и континентална Гърция и много от егейските острови, Византия запазва контрола си само върху Солун (Тесалоники) и околността му и полуостров Атика и Източен Пелопонес. Значителна част от жителите на диоцез Македония се изтегля в запазилите се имперски твърдини или търси убежище в Италия, Мала-Азия и околностите на Константинопол (Цариград). Едва в края на VIII в. Византия успява да си възвърне част от Тракия. От началото на IX в. тя минава в настъпление в европейските владения и започва да утвърждава новата си военно-административна система, т.е. организацията „тема“, опираща се на военни поселници от различен произход.

За отбраната на столицата срещу България наред със създадената към 681 г. тема Тракия, между 799 и 803 г. е учредена военно-административна единица на юг от Стара планина под името Македония с главен град Одрин. Тя обхваща долината на река Марица с Беломорската низина и Родопите, долните течения на реките Струма и Места и Черноморското крайбрежие между носовете Емона (Емине) и Тиниада (Иниада). Като се съди по даденото име „Македония“, ядрото и най-сигурната за Византия част от войнишкото и население са жителите на бившата древна Македония. Така името Македония се налага след началото на IX в. върху по-голямата част от антична Тракия.

Съобразно новите си обитатели, антична Мизия и Скития (Северозападното Черноморие със Северна Добруджа) започнали да се наричат България, а антична Македония (от средата на VIII в. до средата на IX в.) – Склавинии. С идването на прабългарите от Панония начело с Кубер през втората половина на VII в. в Битолско-Прилепското поле и част от Солунското, този дял от антична Македония почва да се нарича България. С окончателното и доброволно присъединяване на Склавиниите към Българската държава през IX в. и началото на X в., името се разпространява и върху останалите части на бившата провинция Македония. Изчезват както събирателното име Склавинии, така и названията на отделните славянски племена. Обитателите на бившата антична провинция Македония започват да наричат родината си „Долна земя“ или „Долна България“, а владяната от Византия част (заедно с главния и град Солун) – Тесалия.

Вследствие на етническите и военно-административните преобразувания от 800 г. е известна само една Македония – темата на долината Марица в Тракия. Поради пъстрия народностен състав и военното и население, а главно поради преобладаването на славянския над останалите елементи в тая област, връзката със стария македонски етнос съвсем се прекъсва; елинизираните елементи от него се претопяват от същинските гърци, дошли с тях от бившата древна Македония, наричайки се общо „ромей“. По този начин името Македония през Средновековието окончателно престава да се обвързва с определена народност, защото и останалите в родината си потомци на неелинизираните древни македонци постепенно се претопяват и се сливат със славянските маси. То остава само административно и географско поонятие, областно име на част от антична Тракия.

В продължение на близо цяло хилядолетие името Македония е напълно забравено както от местното население, така и от останалите народности на Балканите, а също така и от тези, които влизат в досег с тях. С него продължават да си служат още едно-две столетия единствено по-консервативните църковни среди, а понякога и някои византийски писатели, когато се налага да се напомни за славата на Македония, Елада и Рим, за да се повдигне самочувствието на ромейското население в империята.

В старобългарската книжнина (от IX в. и насетне) под името Македония се разбира тогавашната тема Македония (в антична Тракия). В българските паметници се долавят както в преводните, така и в оригиналните творби, влиянието на византийския стил с неговия консерватизъм. Това се отнася до традицията на римските провинциални и областни имена, свързани с църковно-административното устройство на епархиите. Във

второто житие на св. Наум Охридски вместо Македония е употребен изразът „страна лихнидска“. Това определение трябва да се свърже с грамотата на цар Константин Асен, старобългарски превод на Манасиевата хроника, където се говори за „Долна земя Охридска“. В българските паметници от Средновековието името Македония се употребява само като име на тема и географска област. Това се наблюдава особено ясно в дошлите до нас съчинения от XIII и XIV в., а дори и в творби от XV и XVI в. От разказа на Исая Серски за разорението на Македония от турците по повод на Черноменската битка от 1371 г., под името Македония се разбира темата на Одринска Тракия. В българска хроника от XV в. се разбира същото: „Турците си засвоиха гр. Галиполи и околните му села, завзеха Македония и така започнаха да воюват както им бе угодно...“ Подобни примери се срещат и в писмени паметници, възникнали и в сръбски земи през Средновековието. В така наречения Дечански синодик на Неделя православна се отправят проклетия срещу еретици: „...иже во Македонии болгарскии въ Филипополех и окрест.“ Става дума за северната част на бившата византийска тема със средище Пловдив – един от районите, в които богомилството е широко разпространено. Редица западноевропейски пътешественици отбелязват Одрин и Пловдив като главни градове на Македония.

Областното име Македония за териториите, обозначени с него през Античността бавно си пробива път сред жителите на югозападна България (Долна земя). В процеса на народноосвободителните борби то се налага окончателно и определя обхвата си в края на XIX и началото на XX в. като име на западната българска област, останала под властта на Султана.

Следва Втора част

проф. о. *Винифидиоз*

προφ. ο. Βιφραλιος

προφ. ο. Βικραλιος

προφ. ο. Βικραλιος